

CONVORBIRI LITERARE.

ANUL IV.

(1 Martie 1870 — 1 Martie 1871.)

Redactor: *Iacob Negruzzi.*

IASSI 1871.

TIPOGRAFIA SOCIETĂȚII JUNIMEA.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fi; pentru Germania de Nordu 1 galbenu; pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Francia și Spania 20 franci.

Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societății Junimea și la librăria Junimea, in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

S U M A R I U.

Despre Filosofia la Universitate, de D. T. *Maioresc*
Giurere lui Hagi Petcu. Comedie in doue acte de D. V.
Alecsandri.

Ucigașul, poesie, de D-ra *Matilda Cugler*.

Despre Filosofia la Universitate. (O prescurtare din Arthur Schopenhauer.)

Nu e de tăgăduit, că propunerea filosofiei la Universități ei este in multe privințe de folos. Prin aceasta dobăndesce o ecistență publică și stindardul ei este implântatu și desfășuratu inaintea ochilor omenesci; astfelu ea inasași se rechemă totdeauna in memorie și devine marifestă. De aci ânsă va rezultă câștigul mai insemnatu, că dintre capetele tinere și inteligente unele voru ajunge la cunoscința ei și se voru induplecă a o studiã. Cu toate aceste trebue să îngăduimu, că celu ce e destoinicu și prin urmare simte trebuința de a o studiã, ar întâlni-o și pe alte căi și nu ar rămâne lipsitu de cunoascerea ei. Căci ceea ce se iubesc și este născutu pentru o laltă, se întâlnește ușor: sufletele amice se salută și din departare. Vreu să ȃicu, că mai puternic și cu mai mare rezultatu, va atrage pe unu asemenea omu ori ce carte a unui filosofu adevăratu care i-ar cădè in mână,

decât prelegerea vre-unui așa numitu filosofu din cei ce se urcă ȃilnic pe catedră. Apoi in gimnasia ar trebui să se citească cu silință Platon, care este escitantul celu mai tare al spiritului filosoficu. Indeobsce ânsă am ajunsu cu incetul la convingerea, că pomenitu folosu al filosofiei de pe catedră—se intrece de paguba ce filosofia, ca meserie o aduce filosofiei, ca cercetare liberă a adevărului, sau filosofia după insărcinarea guvernului, filosofiei după insărcinarea naturei și a omenirii.

Căci mai ântei guvernul nu va salariã oameni, care să contradică direct sau numai indirect invățătorei ce o propunu de pe amvoine mii de preoți orânduiți tot de elu; fiindcă aceasta, in proporția in care ar avè efectu, ar paralizã lucrarca celeilalte instituții. Căci, după cum se scie, judecările nu se anulează numai prin opoziția contradictorie, ci și prin cea contrarie: d. e. judecăței „rosa e roșie“ nu-i contradice numai judecata că „nu e roșie,“ ci și că „este galbena,“ care are aceeași putere de a o negã, ba âncã mai mare. De aci principiul *improbant secus docentes*. Prin aceasta ânsă filosofii de la Universitate ajungu intr'o poziție foarte curioasă,

a cărei secretu publicu e bine să-lu arătăm o dată cu cuvinte lămurite. Căci in toate celelalte sciințe profesorii lor au numai datorria de a propune, după mijloace și putință, ceea ce este adevăratu și justu, dar la profesorii de filosofie și numai la ei lucrul trebuie înțelesu *cum grano salis*. Aici adecă numita datorie are o relație particulară, care provine din identitatea problemei sciinței lor cu problema, pe care o resoalve și religia in felul ei, din care causă eu am numitu religia metafisica poporului. Astfeliu dar profesorii filosofici de propusu trebuie să propună și ei ceea ce este adevăratu și justu, numai aceasta să fie in fundamentu si in esență identicu cu ceea ce propune religia țerei, care și ea este adevărată si justă. De aci se nascu propoziția naivă a unui profesoru de filosofie foarte reputabilu din a. 1840, citată de mine in critica filosofiei lui Kant: „dacă o filosofie neagă ideile fundamentale ale crestinismului, atunci sau este falsă, sau, dacă și este adevărată, este nepracticabilă.“ Așa se vede, că in filosofia Universităților adevărul ocupă numai unu locu secundaru și, dacă se cere, trebuie să se scoale pentru a da locul altei calități. Prin aceasta dar se osebesce in universități filosofia de toatecelelalte sciințe, care au acolo catedre deschise.

In urma arătatei relații, câtă vreme există biserica, va ave voie a fi propusă la Univers. numai o filosofie concepută in respectu perpetuu cu religia țerii și condusă in esență paralel cu aceasta, și care totdeauna — deși poate figurată și schimosită cu cuvintele cele mai stranii și astfeliu greu de înțelesu — nu va fi in privințele importante nimica alta decât o parafrasă și apologie a religiei statului. A-

vându dar a ține prelegerile cu această mărginire, profesorilor nu le rămăne decât de a căută forme și fraseologii noue, prin care espunu cuprinsul religiei țerei mascatu in cuvinte abstracte și ilu facu astfeliu nesăratu, ceea ce se chiamă apoi filosofie. Vrea totuși unul sau altul să mai facă ceva pe deasupra, atunci sau va divagă in specialități vecine sau își va luă refugiul la totu felul de comedii inocente, bunăoară la calcule analitice grele asupra echilibrului reprezentațiilor in capul omenescu și alte asemenea glume. Intre aceste filosofi Universităților astfeliu mărginiți rămănu cu voie bună la chestie, fiindcă propria seriozitate consistă in a-și câștigă cu cinste pânea lor de toate ȃilele pentru ei și pentru nevastă și copii, asemenea intru a ave oare-care vață și trecere inaintea oamenilor, pe când din contră inima adănc mișcată a unui adevăratu filosofu, a cărui seriozitate mare și in-treăgă e concentrată numai in aflarea cheii pentru existența noastră atât misterioasă pe cât nefericită, se socotesce de ei intre fințele mitologice; de nu cumva unul ca acela, dacă s'ar întâmplă să-lu întâlnească, le pare posedatu de monomanie. Căci a luă filosofia cu totu dinadinsul in seriosu și încă in seriosul profundu, ce i se cuvine, aceasta ei poate trece ori cui prin visu mai de grabă decât unui docentu al ei, togmai precum papa este de regulă celu mai necredinciosu dintre creștini. Deaceea și este foarte rar, ca unu adevăratu filosofu să fi fostu totodată docentu al filosofiei, că togmai *Kant* representă o asemenea escepție, am esplicat dejă in vol. II al opului meu principalu, c. 17, p. 162, arătându acolo causele și efectele acestei împrejurări. De altmintrele întâmplarea cunoscută a lui *Fichte*

ne dă o dovadă pentru sus arătata existență condițională a întregii filosofii de Universitate, deși în fondul Fichte a fost numai un sofist, iar nu un filosof adevărat. Elu adevărat în reflecțiile sale filosofice își luase îndrăzneala a scăpa din vedere dogmele religiei țării; rezultatul a fost casașii lui și insultări din partea populației. La dănsul a năvălit pedeapsa a prinsu bine, fiindcă mai târziu, după ce s'a numit profesor la Berlin, *Eu-l său absolutu*, ca un prelecatu servitoru, s'a prefăcutu în bunul Dumnezeu și doctrina sa în genere a primitu o spoire foarte creștinească, despre care mărturisese mai alesu cartea „*căldăzu pentru viața be-ată*.” De însemnatu este încă la întâmplarea lui, că vina principală ce i s'a imputatu, a fostu propoziția, că Dumnezeu nu ar fi alta decât însași ordinea morală a lumii, pe când totuși aceasta este puțin osebită de cea cuprinsă în evangelistul Ioan: Dumnezeu este iubirea.

Este dar ușor de înțelesu, că în asemenea împrejurări filosofia de pe catedră nu poate să facă altfel decât, cum dice poetul,

Ca unu cosașu cu lungi picioare,
Ce tot sare, și ear sare,
Dar tot dă la carbă în vechea cântare.

Și lucrul n'ar avè nici unu inconvenientu, dacă nu ar trebui să se admită măcar posibilitatea, că ultima înțelegere ce o poate dobândi omul despre natura lucrurilor, despre ființa lumii și a sa proprie, nu se va potrivii numai decăt cu învățăturele, ce parte s'au datu odinioară poporașului Ovreilor, parte s'a produsu cu 1800 de ani înapoi în Ierusalimu. Pentru a remedia acestui inconvenientu cu o singură lovitură, profesorul de filosofie *Hegel* a inventatu expresia „religiune absolută,” cu

care ce e dreptu și-a ajunsu scopul; fiindcă își cunosce publicul. Și apoi pentru filosofia pe catedră acea expresiune este în realitate și propriamente absolută, adevărată, decăt trebuie absolut și numai decăt să fie adevărată, dacă nu — — — ! Alții earăși, din acesti scrutatori ai adevărului, contopescu filosofia și religia într'unu centauru și-lu numescu filosofia religiunii; nu mai puțin au obiceiula spune că proprie vorbindu religia și filosofia sunt aceleași lucruri — care propoziție a năvălit nu pare a fi adevărată decăt în înțelesul, în care și Franciscu I se spune că ar fi dăsu foarte conciliatoru în privința lui Carol V „Ce vrea fratele meu Carol, vreau și eu” — adevărat Milanul. Ear alții nu facu atâtea frase, ei vorbescu de-a dreptul de o filosofie creștinească; — ceea ce vine ca și când ai vorbi de o aritmetică creștinească, în care cinci să fie numărul dreptu. Afară de aceasta este evident, că asemenea epetete imprumutate de la credințele religioase sunt necuviincioase pentru filosofie care vrea să fie încercarea rațiunii, de a rezolvii problema existenței din propriile sale mijloace și independent de ori ce autoritate. Ca știință nu are a face cu ceea ce, poate sau e bine sau trebuie să fie *credutu*, ci numai cu ceea ce se poate *sci*. Și când aceasta s'ar vedea a fi cu totul osebitu de dogmele credinței, credința totuși nu ar fi jignită; căci de aceea este credință, ca să cuprindă ceea ce *nu* se poate sci. Când cuprinsul ei s'ar putea sci, credința ar rămâne cu totul inutilă și chiar ridiculă, precum bunăoară dacă asupra obiectelor matematice s'ar mai alcătui o credință religioasă. Dacă a năvălit profesorii sunt incredințați, că adevărul deplin și întregu e cuprinsu și exprimat în religia țării, atunci să se țină

de aceasta și să se lase de filosofie. Dar să nu-și dea aerul de ceea ce nu sunt. Pretextul de cercetare imparțială a adevărului cu hotărîrea de a lua religia țerii ca rezultat și chiar ca măsură și controlul al lui, este insuportabilu și o asemenea filosofie, legată de religia țerii ca unu căne de zidu, nu este decât o caricatură revoltantă a aspirării celei mai inalte și mai nobile în omînire. Deocamdată ănsă tocmai acea filosofie a religiunii, pe care mai sus am numit'o centauru și care se resumă într'unu feliu de gnosis, este articolul celu mai lucrativ al filosofiei de la Universitate și titule de pe programe, precum *de philosophiae erga religionem pietate*, o inscripție potrivită pentru asemenea staule filosofice de oi, arată cu lămurire tendința și motivele filosofiei de pe catedră. Uneori, ce e dreptu, acești filosofi dumenticiți își dau unu aventu care pare a fi periculosu: dar sfîrșitul se poate accepta cu linisce, bine sciindu-se, că voru ajunge tot la ținta ce le este impusă odată pentru totdeauna. Uneori îți vine chiar să crești, că cercetările lor filosofice intrucăt sunt serioase le-au terminatu inaintea virstei de 12 ani și că dejă atunci și-au fixatu pentru totdeauna opinia lor despre esența lumii și ce se ține de aceasta; fiindcă, după toate discuțiunile filosofice și peregrinările periculoase sub conducerea de călăuzi îndrăsneți, ajungu totdeauna earăși la catechismul care ni se inculcă de regulă în acea etate și pe care ei paru a-lu lua chiar de criteriu al adevărului. Toate filosofemele heterodoxe, cu care au trebuit să se ocupe după aceasta în cursul vieții lor, paru a există pentru ei numai a fi combătute și a stabili dar cu atât mai tare doctrina catichismului. Trebuie chiar să-i admirămu,

cum, petrecendu-și viața cu atâte hereșii înverșunate, au sciutu totuși în lăuntru lor a-și păstră inocența filosofică cu atăta curățenie.—

Cu toate aceste echitatea cere ca să nu judecăm filosofia Univerăităților, precum am făcutu aci, numai din punctu de vedere al scopului ei pretextatu, ci și din al celui adevăratu și realu. Acesta este de a da viitorilor referendari, advocați, doftori, candidați și invățători, chiar în intimitatea convingerilor direcția, care este potrivită cu intențiile statului și a guvernului în privința-le.

Aci nu am nimicu de intimpinatu și mă ținu în rezervă, necredendu-mă competentu a judecă, dacă unu asemenea mijlocu de guvernare este trebuinciosu sau nu.

Aceasta o lasu în judecata celor ce au sarcina grea de a guvernă *oameni*, adecă de a susține lege, ordine, pace și linisce între multele milioane ale unui neamu nemărginitu de egoistu în marea sa majoritate, injustu, fără echitate, neonestu, plinu de invidie și malițiosu, și pe lăngă aceste foarte mărginitu și îndărătnicu, și a apăra pre cei pușini la număr, care s'au întămplatu să aibă vre o avere, în contra celor nenumărați, care nu au decât forța lor fizică, sarcina este așa de grea, în cât ăeu! eu unu nu îndrăsnescu a discuta cu ei asupra mijloacelor întrebuintate. Căci dicătoarea vechie: lui D-ăeu în toate țilele ăi mulțănescu, că de împărăția Romană n'am să mă îngrijescu— a fostu totdeauna parola mea.

Dar altceva este raportul filosofiei Univerăităților cu statul și altceva raportul ei cu însași filosofia în sine, care în această privință s'ar pute numi filosofie *pură* în osebire cu cea ăntei, care este *aplicată*. Cea pură nu cunoasce altu scopu decât adevărul, și în respectul lui pare

a rezultă, că ori ce altul la care se tinde prin mijlocul ei, ăi devine stricăciosu. Inalta ei misiune este satisfacerea acelei trebuințe nobile, numită de mine trebuința *metafisică*, care în toate timpurile este viu simțită în interiorul omenirii, mai tare ănsă atunci, când, precum se întâmplă în zilele noastre, autoritatea credinței religioase devine din ăi în ăi mai slabă. Căci aceasta, menită pentru mulțimea cea mare a neamului omenescu și po-trivită cu ea, nu poate conține decât adevăruri *alegorice*, pe care ănsă vrea să le pre-sinte ca adevăruri *sensu proprio*. Prin aceasta ănsă, cu cât cunoștințele de totu felii, isto-ricice, fizicale, și chiar filosofice se lătescu mai mult cu atât va cresce numărul oamenilor, căroro religia nu le mai este de ajunsu și care voru caută din ce în ce mai mult adevăru *sensu proprio*. În fața unei asemenea căutări ănsă ce va pute face o părușă de pe catedră *ner-vis alienis mobile*? Unde va mai ajunge cu filosofia octroiată din ceru, cu clădirile de cu-vinte goale, cu fraseologia fără cuprinsu sau cu unu cuprinsu (și dacă ar fi adevărul celu mai banalu și ușor înțelesu) inecatu și intune-catu în valuri de cuvinte, și în deosebi unde va ajunge cu nonsensul absolutu al lui Hegel?

(Va urmă.)

T. Maiorescu

GINERELE LUI HAGI PETCU.

Comedie în 2 acte prelucrată din
franțuzese.

(Urmare.)

ACTUL II.

Scena I.

Radu, Adela, (intrându).

Radu.

A!.. Ce minunată primblare!. Ce aeru plăcutu de primăvară.. S'ar crede cineva în luna lui Maiu.

Adela.

Nu ți-a fostu uritu cu mine, Radule?

Radu.

Uritu!. cu tine!. Da nu scii tu Adela că ești cea mai dragalașă din toate damele ce cunoscu?

Adela.

Complimenturi?..

Radu.

Ba, ăeu, nu!. Adevărul în toată sinceritatea.. În câteva minute, am făcutu aăi cele mai fru-moase descoperiri.

Adela.

Care descoperiri?

Radu.

1-iu că ai unu sufletu nobilu de adevărată prin-cesă; 2-le că ai unu spiritu încântătoru... 3-le că am trăitu păn acum lângă tine fără a te cu-noasce... Am fostu ea unu țeranu care ar fi găzduitu o regină deguizată... Deodată regina își pune corona pe frunte și bietul țeranu rămăne incremenitu, cu ochii holbași și cu limba legată de uimire.

Adela.

Eu? o regină?. pretenția mea nu se înalță așa de sus.. Radule.. Totu ce dorescu este să-ți placu.

Radu.

Dorința îți e realizată, Adeluță, căci te iubescu ca unu amorezu de 18 ani.

Adela.

Iubescu-me mai bine ca barbatul meu; oiu fi mult mai fericită..

Radu.

Pentru ce?

Adela.

Pentru că imi inchipuescu că o femeu poate in-cetă de a-și iubî amorezul ear barbatul niciodată.

Radu.

Bravo!. imi pare bine că nu ești ecsaltată.

Adela.

Nu!. ănsă am unele idei care nu-su de modă, poate, dar carele-su înrădăcinate în minte-mi ca toate impresiile din copilărie. Când eram mică, imi inchipuiam că tatul meu și maică mea erau rude, și de atunci căsătoria o considerez ca cea mai dulce și strinsă rudire. Amorul pentru unu altu omu, decât barbatul meu, pentru unu străinu, imi pare unu simțimentu contra naturei.

Radu.

Eată idei de matroană romană, dragă Adela.. Păstrează-le in totdeauna in interesul fericirii și al onorului meu.

Adela.

Ie sama ănsă, Radule.. sunt totodată și geloasă.. geloasă, dar.. cu toate că gelosia e o simțire... bogasierească precum ai ăisu... Pentru mine unu singuru omu ecsistă pe lume; acelui omu i-am datu totu sufletul meu, și pretindu cu totu dreptul să am dragostea lui deplină. In ăioa când așu descoperi că elu o împărțesce cu altă femeie, simtu că toate legăturile între mine și elu s'aru desființă!. Barbatul ar redeveni pe locu unu străinu in ochii mei, și căt pentru mine.. din minutul acela, m'așu crede că-su văduvă.

Radu, (in parte).

Huu! (tare) N'ai grijă despre asta, scumpă Adela.. o să trăimu împreună ca doue turturele in tr'unu cuibu auritu.. Și apropo, vreu să dau unu balu strălucitu pentru tine; vreu să intuneci prin grațiile tale pe toate doamnele noastre; vreu ca toți barbații să-mi pizmuească fericirea... Mergi indata de-ți pregătesce tualetele, armele cochetăriei, ca să faci pe toți a admiră eleganța prinsesii mele.

Adela.

Me ducu, dar să vii, ca să alegemu impreună armele cele mai victorioase.

Radu.

Oiu veni, scumpa mea regină. (ăi sărută mână. Adela intră in dreapta).

Scena II.

Radu și apoi Petcu.

Radu (singuru).

Orbu am fostu păn acum de n'am văđutu ce comoară aveam sub ochii mei!., Adela-ide o mie de ori mai plăcută, mai gentilă decât D-na Rozescu!.. Să me iee dracu dacă nu me simtu inamoratu de dănsa!.. Bine a ăisu nu sciu care poetu că amorul e ca unu visu incantătoru ce te face a vedé pe... (văđându pe Petcu) Hagi Petcu!.. Bine că te văđu, iubite socrule.. eram nerăbdătoru să-ți spunu ca ăști părintele unui ăngeru..

Petcu.

Eu?

Radu.

Dar! de ai mai avé dugheană, ai puté să pui

marca următoare: Hagi Petcu, fabricantu de ăngeri... păcatu numai că ăști măniosu pe mine.

Petcu.

Eu?. Nici de cum... D-ta, credu că te-i mănîe mai degrabă când vei află hotărîrea ce am luatu.

Radu.

Ce audu? ai luatu vr'o hotărîre inespăimăntătoare?. in ce privire?.. in privirea creditorilor mei?

Petcu.

Ba nu, in privirea D-tale chiar.

Radu.

Cum asta?. Sunt curiosu să o aflu.

Petcu.

Arhon.. ginere, când ți-am datu fata cu o zestre de 40,000 galbeni am nădăjduitu că vei fi omu seriosu, și că-i intră in ecpaeoa ocărnuirei..

Radu.

Ear!

Petcu.

M'am inșelatu ca unu prostu, o înțelegu acum, de și cam târđiu.. și tot ca unu prostu, te-am lăsatu să dai samă in averea mea. Fiind dar că averea inea nu-i destul de mare pentru ca să se poată acoperi cheltuelile onorului D-tale de beizade, am chititu că așu nimeri ca unu omu cu minte făcându oare-care forme neaparate in casa mea.

Radu.

Forme?.. vrei să ăici reforme?

Petcu.

Forme, reforme.. tot una-i..

Radu.

Dacă-i tot una.. bine-voesce, te rogu, a mi le incunosciință și mie.

Petcu.

Bucurosu!. Cea ăntăi...

Radu.

Formă?..

Petcu.

Formă, fie.. cea ăntăi formă este ca să-mi faci plăcerea de a nu me mai luă peste picioru. M'am săturatu de duhurile D-tale.

Radu.

Duhuri!..

Petcu.

Sciu că me privesci ca pe unu... negustorașu, ca pe unu prostulețu...

Radu.

A!.. socrule...

Petcu.

Dar află, Domnișorule, că se găsește mai multă judecată în papucul meu decât sub pălăria D-tale; anđitu-m'ai, arhon beizade?

Radu.

O!. fi!. fi!. aste-su vorbe bogasieresci..

Petcu.

Se poate.. eu nu-su beizade.. nu-su țintilom.

Radu.

Te credu, te credu. N'ai nevoie să strigi.

Petcu.

Eu isu liberariu.. și-mi batu jocu de arhontologie... o scii D-ta? Eu judecu oamenii după meritul lor, ear nu după titluri.. cvghenia nu plătesce nici unu zlotu în ochii mei...

Radu.

Nu?.

Petcu.

Nu!

Radu.

Pre bine!.. care vra să ăică, me găsești pe mine cu meritu?

Petcu.

Ba nici de cum.. N'ai meritu nici de o lețcae.

Radu.

Apoi dar pentru ce mi-ai datu fata D-tale?

Petcu.

Pentru ce ți-am datu?..

Radu.

Ai avutu dar vre unu gându ascunsu când m'ai luat de ginere?

Petcu, (tulburatu).

Unu gandu ascunsu?..

Radu.

Negreșitu... Adela nu me iubeă cand m'ai atrasu în casa D-tale; pe de altă parte cunosc-eai numărul datoriilor mele... și nu credu că acelu număr monstrosu te-a îndemnatu a me gineri; fiindu dar că nu am nici unu meritu și că nesocotescu titlurile de nobleță, sunt silitu a crede că ai avutu unu gându ascunsu în privirea mea.

Petcu.

Ei!. chiar așa fie.. Nime n'ar avè dreptate să me catigorească că am căutatu să împacu interesurile mele cu fericirea Adelei.. Scotendu din pungă 40,000 galbeni, am vroitu să ieu unu ginere care sa me poată despăgubi de jertfa ce fa-ceam în favorul lui și a copilei mele.. Am gânditu la Adela mai ăntei, căci eră o datorie pen-

tru mine; dar am gânditu și la mine... Ce rău găsești D-ta întru aceasta?

Radu.

Nici căt de puțin rău, iubite socrule. Ai fostu în dreptul D-tale... De ești greșitu întru ceva, este numai că nu ai avutu destulă încredere în mine.

Petcu.

Dapoi cum eră să am încredere într'unu omu care hojma ride și glumesce?

Radu.

Haide!.. te-ai supăratu pentru nisece glume de nimică?. Me miru din partea unui omu cu minte coaptă ca D-ta.. În adevêru, o mărturisescu nu sunt unu ginere foarte... respectuos; imi place a ride, a glumi, dar în lucrurile serioase sciu a fi seriosu ca ori cine, și găseșcu că e cu dreptul să pretinđi de la mine totu concursul, totu ajutorul de care ai avè trebuință.

Petcu, (în parte).

Să-lu credu?. să nu-lu credu?..

Radu.

Ean să vedemu, iubite socrule, la ce te potu servi?. Spune-mi fără nici o sfială.

Petcu.

Să spunu.. ritosu?

Radu.

Fie și ritosu.

Petcu.

Dacă-i așa.. îți mărturisescu că așu dori să te vêdu bine cu curtea.

Radu.

Dar ce-i pasă curții de mine? Nu cumva ai gustu să joci la balurile cele mari?

Petcu.

Nu-i vorba de jocu.. N'am asemenea deșertăciune...

Radu.

Dar ce ai?. însfîșitu?.. Ce ai?

Petcu, (rușinosu).

Am.. hambijion!.

Radu.

Hambijion!.. Nu trebuie să te roșesci pe obrazu pentru asta, hagi Petenle... Hambijionul este dorul sufletelor mărețe...

Petcu, (incurcându-se).

Nu-i așa?

Radu.

D-ta în vreme de 30 de ani de bogasierie ai dobânditu o eșperiență ce-ți dă dreptul de a

pretinde la ori ce.. Comerciul este scoala oame-
nilor de Statu.

Petcu

Toemai aste cuvinte le-am cetitu intr'unu jur-
nalul de la Bucuresti... Le-am rostitu și lui Ver-
dulescu...

Radu.

Ean să vedemu, ean să vedemu ce ar pute
caveni mai bine lui Hagi Petcu?. o prefectură?
pre puțin.. Hai așa..? Unu locu la Curtea de
Casație?.

Petcu.

Nu pre cunosc pravelele.

Radu.

Vre-unu postu diplomaticu?.. Aghenția de la
Țarigrad?.. Scii turcesce socrule?

Petcu.

Sciu.. ănsă așu dori să nu me depărtezu de
lângă Adela.. și...

Radu.

Asceaptă... (ilu lovesce poste umëru) Ți-am găsit
unu locu numai bunu...

Petcu.

E semandicos?.

Radu.

Judecă însuși.. Senatoru!..

Petcu.

Senatoru!.. (in parte) ca fiul lui Kir Manoli.

Radu.

Iți place?.

Petcu.

Cum nu?

Radu.

Ilu primesci?. spune.. ritosu..

Petcu.

Primescu...

Radu.

Da să nu-ți intorci cuvântul...

Petcu.

Imi dau parola mea de bogasieru.

Radu.

Ha, ha, ha, ha!.. pardon.. nu me potu stă-
păni.. ha, ha, ha.. Senatorul hagi Petcu!.. ha,
ha, ha...

Petcu, (in parte).

M'a pusu mesa berbantul!

Scena III.

Radu, Petcu, Stefan apoi Vataful și Bucatarul.

Radu

Vină degrabă, Stefane, aleargă... scii tu pen-
tru ce Aprodul Purice, in resboiul cu Ungurii, pe
Siret, a fostu poreclitu Movilă de Stefan Vodă?.
Scii pentru ce, Hatmanul Stefan Movilă, au mu-
ritu vitejesce luptându-se cu Turcii, la Resboeni?
.. Scii pentru ce pe tronul Moldovei au domnit
stramoși de-ai nostri, Movilesci?. Pentruca in
anul de la Hristos 1870, Hagi Petcu să devie Se-
natoru!.

Stefan.

Ce vrei să Țici?

Radu.

Eată secretul asaltului ce am susținutu aȚi di-
minează din partea lui Hagi Petcu cu tot nea-
mul lui.

Stefan.

Pentru ca să te faci a intră in serviciu?. in-
telegu cum!..

Petcu.

Scii, beizade, pentru ce am lucratu 30 de ani
din viața m'?. pentru ce am adunatu para câte
para, 100,000 de galbeni, lipsindu-me de multe
plăceri?.. pentru ca pan evghenia sa Bizade
Radu Movilă care nici s'a luptatu cu Ungurii
pe Siretu, nici au muritu la Resboeni, nici au
domnit in țara Moldovei, să poată murl de bē-
trănețe pe unu crivatu moale, după ce-și va pe-
trece viața in trândăvie.

Stefan.

Bravo.. bine ai reieat D-le Petcu.

Radu.

Are apucături de oratoru... și se pregătesce
pentru Senatu.

(Intră Vataful).

Vataful.

Cucoane Petcule, am fostu la Doftorul, și m'a
insărcinatu să ve spuun că ie in chirie rându de
sus a casei.

Radu.

Care rându, din care casă?

Petcu.

Chiar acesta in care ne aflămu.

Radu.

Cum? dai in chirie apartamentul meu?

Petcu.

Așa... și astu-i una din reformele ce-ți spu-
ncam mai dinăpate.

Radu.

Și eu.. unde oiu șodă?

Petcu.

De desuptu, la rându de josu.. impreună cu
mine.. Departamentul e încăpătoru.

Radu.

A fi.. ca corabia lui Noe.. und'eră totu soiul
de dobitoace?

Petcu.

Precum Țici nu numai frumosu dar și cu sci-
ință de Sfinta scriptură... Asemene am de gandu
sa inchiriezu și grajdiul.. șura.

Radu.

Dar caii mei?. unde ai de gându să-i pui? tot
in apartamentul de josu?

Petcu.

De vreme ce-i corabia lui Noe.. ar avē locu
.. ănsă ei vei vinde mai bine ca să nu te stinghe-
rească..

Radu.

Să-i vëndu?. și eu să umblu pe josu?.

Stefan.

Ei face mișcare, Radule, și Ți-a merge bine.

Petcu.

Dar;. chicloforia ei bună pentru sănătate.

(intră bucatarul.)

Bucatarul.

Măria ta...

Radu.

Ce este?. Ce ai pățitu artistule?. de ești așa de posomoritu? Ți s'au resturnatu tingirile pe focu?

Bucatarul.

Măria ta... ve rogu să primiți demisia mea.

Radu.

Dimisia?.

Bucatarul.

Nu mai pot fi bucataru, fără a me desonoră, într'o casă unde mi se comandă borșu, curechiu cu rață, recituri...

Radu

Cine ți-au comandat asemenea lături?

Petcu.

Eu.. borșul e stomahicon... curechiul cu rață sunt bucatele favorite a lui Kir Kor... și Hagi Hristodulu se nebunesce după recituri cu usturoiu...

Radu.

Kir Kor?. Hagi Hristodulu?.

Petcu.

Și Kir Manoli.. prietini mei!. i-am poftitu pe mâne la masă.

Radu.

Impreună cu amicii mei?. (cătră bucataru) Ești liberu să te duci.. (bucatarul ese). Ha, ha!. vra să dică mâni o să avem bucate cu cheltueală, Hagi Petcule?.

Petcu.

După cum imi dă mâna, arhon Beizade... (cătră Stefan) Ned jduescu că evghenia voastră nu s'a roșină să șadă la masă între Kir Kor și Kera Varvara soția lui Kir Manoli?

Stefan.

Nici de cum?.. din protivă.. Kera Varvara poartă testemelu?

Petcu.

Poartă... cu fiongu mare pe ureche și chiar cu fesu albu, dacă-ți place.

Stefanu.

Minunatu!... am sa-i prezentezu simburi de mere pe virful cuțitului.. și după masă omu bē vutca?

Petcu.

De odogaciu... și omu face o partidă de mărișu...

Radu.

Sau o concină?..

Stefan.

De dece parale...

Radu.

Da bine.. o să petrecemu împărătesce.. Casa D-tale, Hagi Petcule, are să devie unu raiu... fiindu ansē că me socotu pre cu pacate... me voiu grăbi a părăsi raiul D-tale chiar mâne dimineață.

Petcu.

Mi-a părē foarte reu.. și unde să-ți duci evghenia?

Radu.

Nu-ți pasă, D-tale.

Conv. lit. a. IV, Nr. 20.

Petcu.

Și de ce ai să te apuci?.. de doftorie?.. de advocăție?.. de geambașlicu?... căci nu credu să-ți poți ține ifosul și ighemoniconul cu unu venitu de 500 galbeni.

Radu.

Cum? 500 galbeni?

Petcu:

Fă-ți socoteală.. ai priimitu 5000 galbeni când te-ai insuratu?. isu papați de mult!. așa-i? am plătitu 10,000 galbeni lui Șloim și lui Icosaridi, datorii de-a D-tale, facu 15,000; Adela le-au mai datu o obligă de alte 10,000?. facu 25,000... Mai adaogi alte 10,000 amanetați in moșioara ce ți-au mai remasu, in Movilesci?. facu 35,000.. scade-i din banii zestrei 40,000?. ce remănu? 5000... care puși la dobândă cu 10 la sută dau sorta 500 galbeni pe anu!. așa este?. acum te intrebă cu aceste 500 galbeni ai să-ți hrănesci prietini cu fazanuri, cu muși de căprioară impanate cu trufe?.. și celelalte?.. Ascultă-me, fătul meu... șeși mai bine la mine; și te gândesce la copii ce-i avē, dacă a dă Dumneșeu.. când or cresce mari, ei voru fi mulțămii se găsească in busunarul beizadelei Radu Movilă economiile lui Hagi Petcu, bogasierul... m'ai auđitu .. să ne videmu sănătoși... (ese prin stănga).

Scena IV.

Radu, Stefan.

(Se uită unul la altul unu momentu. Stefan incepe a ride).

Radu.

Ți vine a ride ție?

Stefan.

Ha, ha, ha!. Acesta-i pravoslavnicul acelu de socru, sositu inadisu de la Ierusalim pentru ca să realizeze toate dorințele tale?.. Pare-mi-se din protivă că ți-ai găsit pe dracu, vere... ha, ha, ha..

Radu.

A!.. jupâne Petcule, te porți cu mine ca cu o cală din dugheana?. foarte-ți mulțămescu de lecția ce mi-ai datu... Oiu profita de dēnsa cât mai in grabă. (iși ie pălăria).

Stefanu.

Ce vrei să faci?.

Radu.

Me duc la Doamna Rozescu ca să me desbogasierescu, căci am inceputu a miroși a tarabă aici.

Stefanu.

Te duci la Doamna Rozescu! dar, femeea ta, ce faci cu dēnsa?

Radu.

Femeea mea?. inchipuesceți, vere, că era cât pe ce să me acoperu de ridicolu.. inamorându-me de dēnsa.. Norocu că m'au trezitu Hagi Petcu la vreme.

Stefan.

Femeea ta nu-i responsabilă de mojițiile tăi-ni-seu.. Ea-i din protivă delicată, plăcută...

R. du.

Dă-mi bună pace.. Seamănă cu tatu-seu.

Stefanu.

Adela?. Nu-i cât de puțin; te înșeli!

Radu.

Îți spun eu că are unu aeru de familie bogăsierească!.. Deacum înainte, nu voi putea nici odată să o sărutu fără a gândi la Hagi Petcu. ... Adio.

Stefan.

Radule.. stăi.. nu te duce.

Radu.

Degeaba cați să me opresci...

Stefan.

Ascultă-me, frate...

Radu.

Nu ascultu nimicu.. Adio.

Stefan.

Asceaptă măcar să-ți grăescu doue vorbe despre duelul teu.

Radu.

A!. ilu uitasem.. Ce-ai pusu la cale?

Stefan.

Ve bateți peste o oră, la Rediu.

Radu.

Minunatu!. Am să-i taiu urechile Comitelui de Tasleo.

Scena V.

Radu, Stefan, Adela, și mai pe urmă Verdulescu și Petcu.

Adela.

Eși, Radule?

Radu.

Esu, Doamna mea... (ese).

Adela.

Radule!.. (cătră Stefan). Ce are?. Cine l'a mănietu?

Stefan.

Părintele D-tale.

Adela.

Cum?. Când?.

Stefan.

Părintele D-tale e ambițiosu;..

Verdulescu, (intrându din stânga).

Ambițiosu Petcu!. (in parte) A nebunitu!

Stefan.

Visul seu este de a se face senatoru prin ajutorul lui Radu și in ciudă că ginere seu se refușă de a-i servi ambiția, Hagi Petcu caută acum a se resbună cu nise șicane mici carele potu să vă canseze multe supărări chiar D-voastre, D-na mea.

Adela.

Mie?

Verdulescu.

Negreșitu, ție Adela.. Cu cât tatu-teu a face casa lui nesferită, cu atât Radu a fugi din ea .. și a cătă petrecheri aiure.

Stefan.

D. Verdulescu are dreptate, Doamna mea... Numai D-voastră puteți depărtă pericolul.. ce ve amenință..

Adela.

Periculu!. ce pericolu?. in contra cărui pericolu am a me apăra?

Stefan.

În contra pornirei părintelui D-tale..

Adela.

Ba nu.. să-mi spui totu.. pornirea tatului meu nu poate să depărteze pe Radu de lângă mine.. Elu face curte unei femei! mărturisesce, Domnule... am o rivală!.. și acum Radu se află lângă dânsa... Inima mea o presimte...

Stefan.

Linisciți-ve.. Doamna mea.. Radu ve iubesc.

Adela.

De ce dar nu a venitu să se plângă mie de purtarea tătâni-meu? De ce s'a dusu aiure? la o străină?

Stefan.

Dar.. ve înșalați.. me juru..

Adela.

Jură pe onorul D-tale de gentilomu că Radu nu se găsește acum la D-na Rozescu.

Stefan.

Chiar de așu face acestu jurământu, elu n'ar probă nimică, căci unu galantu omu are dreptul să mințescă in asemenea casu...

Adela.

Vra să ȳică Radu?.. Ah!.. am perdutu in-tr'unu minutu toată iubirea lui.. toată fericirea mea!..

(Adela leșină și cade pe canapo).

Verdulescu.

Adela.. Adeluță.. (cătră Stefan) Aleargă la nnu doftoru, Domnule Movilă. (Stefan ese).

(Petcu intră prin stânga).

Petcu.

Ce este?. ce este?. a leșinatu Adela?. Cum? din care pricină? (aleargă lângă Adela).

Verdulescu.

Din pricina ta, Petcule.. nebunule!. (o face să resufle colonie).

Petcu.

Ba din pricina hoțului cel de Radu.. (arătându pumnul spre ușa din fundu) Ghidi, berbantule! ghidi Pazvantoglu!.. (cată amundoi să desleșine pe Adela).

(Adela se deșteaptă incet).

Verdulescu.

Eaca!.. își vine in simțiri, drăguța moșului. (Adela desceptându-se incede a plânge).

Adela.

Ah! nănașle, tare-su nenorocită...

Verdulescu.

Ba nu, Adeluță.. ba nu.. (plânge) Te înșeli.. ȳeu, te înșeli...

Petcu.

Ean auți-lu cum se scâncește!..

Verdulescu.

Nu mai plânge, dragă Adeluță; nu-ți inchipui lucruri care nu sunt.

Petcu.

Dă-te deoparte, Verdulescule, că tu nu scii să o mângâi. (ie locul lui Verdulescu) Nu mai plânge Adela dragă; nu-ți inchipul lucruri..

Adela, (plânge.)

Oh! ce rău am făcutu eu pe lume ca să fiu astăcliu pedepsită!.. Deabia măritată de trei luni.. să me vedu sacrificată nnei cochete! Barbatu-meu... Radu să me înșele... O! Dumne-

deule!... simtu că elu a să-mi pricinuească moartea.

Petcu.

Ba ferească pronia!. Decât să mori mai bine să ne resbunăm.

Verdulescu.

Nu ațțâ focul, Petcule; nu vorbi de resbunare. Radu nu-i vinovatu..

Petcu.

Nu-i vinovatu?.. Da cine-i vinovatu?

Verdulescu.

Tu..

Petcu.

Eu!

Verdulescu.

Veți bine.. Ce te-ai apucatu să-i faci șicanuri pentru că elu nu vrea să devie puntea ambiției tale?

Petcu.

Ce punte, mă?.. Ce ambiție?.. Ce dărdăesci din gură?

Verdulescu.

Dar, dar; sciu eu ce Țicu... Ți-au intratu in capu gărgăuni.. Vrei s'ajungi senatoru.. Ama!

Petcu.

Ce ama!. poate că n'asu fi bunu de senator-licu? (Verdulescu ridică din umeri) Ce dai din umeri?

Verdulescu.

Vrei să-ți spunu una și bună?. Ai strechietu la bătranețe..

Petcu.

Ce face?..

(Unu fecioru aduce o scrisoare)

Feciorul.

O scrisoare pentru luminaarea sa prințul.

Petcu.

O scrisoare? de unde-i?

Feciorul

A adus'o sluga d-nei Rozescu.

Adela.

De la D-na Rozescu?.. Ad'o incoace. (ie scrisoarea și cată la dēnsa cu multă curiositate, și Țice in parte) o scrisoare de la dēnsa? îndrăznesce să-i scrie chiar aice.. in casa mea.. o! (plănge.)

Petcu.

Ce este? Ce mai are, Verdulescule?

Verdulescu.

Ce să aibă?. Nu înțelegi, frate, că-i zuliară?

Petcu.

Zuliară de... scrisoarea asta?

Verdulescu.

Ba de persoana ce-a trimis'o lui Radu.

Petcu.

Cine?.. Rozeasca?. Rozeasca să fie ibovnica lui!.. Adă răvașul să-lu deschidu.

Adela.

Tată... nu deschide.. secretul scrisorilor trebuie respectatu.

Petcu (luându scrisoara.)

Respectatu?... Ean să-i arātu eu respectu. (deschide răvașul.)

Adela.

Nu cetl, tată, pentru numele lui Dumneșeu!.. Ce-a Țice Radu?.

Petcu.

Țică ce i-a plăcè... (cetesce) „Iubite Radule.“ Bree, ce catergar! are ibovnici! (și cade scrisoarea din mână.)

Adela.

O!! (plănge cu desperare.)

Verdulescu.

Adeluță.. Adeluță.. nu te desperă..

Petcu, (lui Verdulescu, furiosu)

Tu ești pricina de ceea ce se'ntâmplă.

Verdulescu.

Eu?

Petcu.

Tu!. de ce nu m'ai opritu să măritu pe Adela cu berbantul cel de Radu?

Verdulescu.

Da nu te-am sfătuitu in destul?. Ce te legi de mine?

Petcu.

Ce neghiobie am făcutu! să-mi aruncu eu bunătae de copilă crescută cu cheltueală prin pensioane... in gura lupului.. (dându-și pumnul) Na, na.. prostule.. dobitocule! ginere evghenistu îți trebueă?. na!

Adela (sculându-se)

Tată.. nu te desperă.. că eu.. privesce.. nu mai plāngu.. mi-am luatu hotărira.. de-acum sciu ce-mi remăne de făcutu. (Ese, cu batista pe ochi.)

Petcu.

Unde te duci?.. Verdulescule nu o lāsă singură... mergi cu dēnsa... me temu să nu cadă in apelpisie.

Verdulescu.

Liniscesce-te, Petcule.. nu fii copilu.. (Ese după Adela.)

Scena VI.

Petcu. — Radu.

Petcu.

Bree!. ce berbantlic!.. Imi ie fata, Ți mănăncă zestrea și sare garduri!.. (vȇdēndu pe Radu) Eată-lu.. Cauți ceva, domnule?

Radu.

Dar, o scrisoare.

Petcu.

De la doamna Rozescu?. Nu o căuta de geaba, e in buzunaru la mine.

Radu.

Nu cumva ai deschis'o?

Petcu.

Ba, d-ta să fii sănătosu.

Radu.

Ai îndrăznitu a o deschide?. Da scii d-ta că asta-i o faptă de mișelu?

Petcu.

Mișelu și necinstitu e feciorul tătăni-tău. Au-Țitu-m'ai? berbantu nerușinatu ce ești? Ți-am datu eu in părte!. Ți-am aflatu eu blăstămățiile. sciu eu in sfârșitu ce poamă ești?

Radu.

Le-ai aflatu toate aceste, însușindu-ți unu dreptu pe care nu l'ai avutu.. deschiȇndu o scrisoare străină,

Petcu.
Cum?. unu părinte nu are dreptul.. da ce-mi mai perdu eu vorba de geaba... Ne-omu tălmăci la tribunalu.

Radu.
La tribunalu!

Petcu.
Dar.. unde am să citescu scrisoarea ibovnicei d-tale in publicu.. ca să o vorbească târgul...

Radu.
Vrei să compromiți o biată femeie?

Petcu.
Vreu.. dar!

Radu.
Să o desonorezi...

Petcu.
Are și ea onoru? *To procopsamen!* de-aceea v'ați ingurluitu împreună?

Radu.
Domnule Petcu.. Ea nu-i vinovată.. Eu singuru meritu toată asprimea.

Petcu.
Cât pentru d-ta.. te disprețuescu ca pe celu de pe urmă pehlivanu din țeara Moldovii.. Nu-ți e rușine obrazului!.. să te porți cu Adela ca unu tărăe-brănu!. Da ce-i lipsesce copilei de ai apucatu a călca in străchini verși? Găsesce-i unu cusuru măcar, cât de micu. N'are ochi frumoși? n'are nuri? n'are inimă bună și crescere cum se cade?.. Dacă am cheltuitu și ochii din capu până când am vădūt'o mare și spudacsită.. (induișându-se) și d-ta, in locu să scii a prețul unu odoru ca Adeluța, îți bați jocu de dēnsa!.. hai la tribunalu.

Radu.
Hagi Petcule, te rogu.. lasă până măne.. Nu ascultă indemnul mănii... Resgăndesce-te... te rogu.

Petcu.
Me rogi?. A! me rogi acum? Beizade Movilă roagă pe Hagi Petcu!.. Mare cinste pentru mine, dar nu se prinde Petcu cu tertipuri... hai... (vrea se easă.)

Radu.
Ie sama, domnule; ie sama la ceea ce vrei să faci. Nu me aduce in desperare.. înțelege că sunt responsabilu de reputația d-nei Rozescu.. că sunt datoru să o apăru cu ori ce chipu... ie sama, îți ȋicu.. că pre viul Dumneȋeu!..

Petcu.
. Ce face?. me omoriți in casa mea?.. (vrea să easă.)

Radu.
Nu te lasu să eși de-ace.. Dă-mi scrisoarea.. dă-mi..

Petcu, (apucându clopoțelul de pe masă.)
De-i face unu pasu mai mult, fragu clopoțelul să vie slugele, și te legu butucu ca pe unu apelpisitu.

Radu.
Aveți dreptate.. mi-am perduto mințile.. Ascultă-me, Hagi Petcule; Nu ești unu omu rău... nu te-a lăsă inima se impingi in prăpastie pe o biată femeie ce-i nevinovată.... Ești indignatu,

ești măhnitu.. o înțelegu.. Ai toată dreptatea.. Imi recunoscū greșalele.. dar.. dacă m'așu jură pe ce am mai scumpu de-a nu mai vedē nici-odată pe d-na Rozescu.. dacă m'așu jură că de aȋi inainte oiu consacră toată viața pentru ferircirea Adelei..

Petcu.
D-ta?. unu omu deprinsu a trăi in trândăvie?. Cine te crede?

Radu.
In adevēru, trândăvia m'a perduto... ănsē dacă m'așu hotări a intră in vre-unu serviciu?..

Petcu.
Dacă.. Veȋi d-ta că-i unu dacă la mijlocu..

Radu.
Nu me creȋi.. Ei bine, îți dau parola mea de onoru.

Petcu.
Fleacuri!..

Radu.
Vrei o garanție mai mare?. Păstrează scrisoarea la d-ta, ca o armă.. și când nu mi-așu indeplini jurământul.. te-i servi de dēnsa cum ȋi-a plăcē.

Petcu, (in parte.)
Ș'așa se poate. (tare) Te juri că nu-i mai fi leneșu?..

Radu.
Me juru.

Petcu.
Și că-i intra in ecpaeca ocăruierei?

Radu.
Dar.. găndesce, Hagi Petcule, că prin mine ai putē și d-ta să ajungi..

Petcu, (in parte.)
Senatoru!. helbetu! la asta chitescu.

Radu.
Te primesci?

Petcu.
Fie. cât pentru mine, așu fi in plecare să me imblăndescu și să-ȋi indeplinescu rugămintea... dar...

Radu, (cu ingrijire)
Dar?..

Petcu.
Remăne acum să dobăndesce iertăciunea Adelei. Me dneu să-i facu cunoscutu hotărirea ce-ai luatū și jurământul cu care te ai legatu... și crede, beizade, că oiu cercă toate mijloacele ȋca să o impacu.. (Ese prin dreapta ȋicēndu in parte) Senatoru!. hait!...

Scena VI.

Radu.
In ce gradu de injosire am picatu! să atărne soarta mea din mănele unni Hagi Petcu!... și asta.. pentru o fantasie.. o intrigă de amoru.. fără amoru adevēratu, căci nu o iubescu pe d-na Rozescu.. și ănsē onorul imi comandă să o apăru in contra furiei socrului meu.. să o ferescu de unu scandalu spăimăntătoru.. O! Radule, Radule!. ce-ai făcutu? in ce condiții umilitoare te-ai pusu.. (cade obositu pe unu scaunu.)

Scena VIII.

Radu. — Stefan.

Stefan (intrându).

Ce ai, Radule, de ești așa de obosit?... ți-a muritu socru?

Radu.

Ce am, îți aduci aminte de pretenția lui Hagi Petcu?

Stefan.

Ca să intre în nu știu care ecuație?

Radu.

Dar!. ce-ai ține dacă ți-așu spune că priimescu?

Stefan.

Așu ține că nu se poate.

Radu.

Ei bine!.. Sunt silitu să plec capul dinaintea bogasierului.

Stefan.

Tu?

Radu.

Eu!. Socrul meu a deschis scrisoarea d-nei Rozescu și, în furia lui, vreau să o ducă la tribunalu ca o dovadă în contra mea... A trebuitu, pentru ca să lu oprescu, a trebuitu să me punu la dispoziția lui.

Stefan.

Sermane Radule! în ce haos ai picatu!

Radu.

A! dacă m'ar ucide contele de Tazleo în duelu, ce mare serviciu m'ar face! Când ne batem?

Stefan.

Peste o jumătate de oră... Dar ce ține tu... să te ucidă unu conte falsu ca dășul!.. ar fi unu ridiculu pentru tine.

Radu.

Fie! în cale așu scapă de-o viață amărită!

Stefan.

Viață amărită... la vârsta de 25 de ani!..

Radu.

Și ce-mi folosese tinereța?. Privesc unde me găscu, Stefane!.. ruinatu, sclavul unui socru despotu și ambițiosu, barbatul unei femei rănită în sufletu prin purtarea mea... Tu crezi că viața mai poate ave mulțămiri pentru mine!... Dar sunt desgustatu, frate, de toate și de mine chiar!. Nebuniile, rățăcirile mele m'au adus în așa stare căt toate imi lipsescu deodată, și libertatea, și fericirea casnică, și stima lumei... și stima mea! O! Stefane, tare'su nenorocitu. (pânge în brațele lui Stefan)

Stefan

Curagiu, frate... nu te disperă...

Radu.

O! sunt unu mișelu!. Adevăratul gentilomu are dreptul a perde totu afară de onorulu!. Știu ce-mi rămâne de făcutu.

Stefan.

Ce?

Radu.

Ceea ce-ai face tu, în locul meu.

Stefan.

Eu? nu m'așu ucide!

Radu.

Ba te-ai ucide, de vreme ce m'ai înțelesu..

Stefan.

Radule...

Radu.

Nu cercă să-mi schimb hotărârea.. singura avere ce-mi rămâne pe lume este numele părinților mei, și vreau să-lu păstrezu nepătatu.

Scena I.

Radu, — Stefan, — Adela, — Verdulescu, și mai pe urmă Petcu.

Adela.

Degeabă, nănașule, degeaba.. de ați înainte prințul Movilă nu mai este decât unu străinu pentru mine.

Verdulescu.

Da... a făgăduitu că n'a mai vedea pe d-na Rozescu.. că te-a face fericită..

Adela.

Nu mai poate exista fericire pentru mine!... Prințul nu m'a iubit până acum..

Verdulescu.

Dar te-a iubit, Adela, de-acum înainte.

Adela.

Nu-mi trebuie iubirea cu sila.

Verdulescu.

Da.. grăesce și d-ta, Radule.. spune-i..

Adela.

D-lui scie bine că nu l'asu mai crede, ori-ce ar ține.. și face bine că ține... Scie că ori-ce legătură dintre noi este desființată.. Nu ne rămâne dar decât a ne relua fiecare libertatea sa..

Verdulescu.

O dispărțenie!

Adela.

Dar!

Verdulescu.

Da gâdnesce, Adela, la scandalulu..

Adela.

Durerea mea e mai presus decât scandalulu... (cătră Radu) Domnul meu, purtarea d-tale cătră mine cere o resbunare.. Resbunarea o ținu în mână mea.. Eat'o.. (arată scrisoarea)

Radu.

Scrisoarea d-nei Rozescu!

Adela.

O cunosci?... d-na.. Rozescu n'a avutu milă de suferințele inimei mele.. Ea, pentru o simplă fantezie de cochetărie, a stinsu fericirea și liniștea vieții mele.. Spune-mi ce merită o asemenea faptă?

Radu.

Doamna mea.. fii generoasă..

Adela.

O aperi?. îndrăznesci să o aperi în fața mea?

Radu.

Doamnă...

Adela.

Știu că onorulu d-tale de prințu îți comendează ca să o feresci de scandalu.. Ei bine! eata cum se resbună fata lui Hagi Petcu... fii mulțămitu. (rupe scrisoarea și o aruncă jos.)

Petcu, (intră.)

Ce faci Adela? îți dai arma din mână?

Adela.
Datoria imi facu, tată.
Verdulescu.
Nobilu sufletu! (sărută pe Adela.)
Radu.
O! Doamna mea, cum să ve exprimă admirarea și recunoștința mea... D-ta porți numele meu mai bine decât mine... Ești o adevărată princesă... Ah! toată viața mea vei fi pentru mine de-acum...
Adela, (cu mândrie)
De-acum sunt văduvă, domnul meu. (vrea se easă.)
Petcu.
Ce ȕice? ce ȕice?
Verdulescu, (oprind'o.)
Adelă..
Stefan.
Văduvă! dar ve iubesc Radu, doamna mea ve iubesc ca unu nebuu.
Radu.
Ah! taci Stefane!.. taci că nu mai vrea să me creadă.
Stefan.
Elu s'a trezitu din rătăcirea in care s'a gă-situ; ochii lui s'an deschisu și au văȕutu in sfârșitu cât sunteți de superioară..
Adela.
Superioară d-nei Rozescu?. Mare triumfu pentru fata lui Hagi Petcu!
Petcu.
Ce fata lui Hagi Petcu! da tu ești mai puținu decât una ca Rozescu?. pentru că tatul a fostu bogasieru și nu te-ai coboritu cu hirzobul din ceru când ai venitu pe lume?. Fata lui Hagi Petcu!. Trebuie să fie cineva unu orbu ca d-lui.. (arată pe Radu) pentru ca să nu fi văȕutu din capul locului că ești unu luceaferu in protipendăoa Iașului.
Radu.
Aveți dreptate, domnule Petcu; am fostu unu orbu!. Fiica d-tale era demnă de amorul celu mai ăngerescu și eu am luat'o numai pentru zestrea ei!.. Am fostu unu orbu pentru că am recunoscutu grațiile și nobleța sufletului său.. Am fostu unu orbu și unu nerecunoșcătoru, căci ea mi-a scăpatu onorul de doue ori într'o ȕi și eu nu i-amu căȕutu la picioare ca să-i inchinu toată viața mea. Vedeți că imi mărturisescu insumi greșala.. Aveți dar toată dreptatea să me desprețuiți, d-na mea; desprețuiți o inimă nedemnă de d-voastră; am perdutu până și dreptul de a me plănge, și nu-mi rămăne decât să ve ȕicu adio pentru totdeauna.. Haide, Stefane.
Stefan.
Asceaptă.. Sciți d-na mea, unde merge Radu? merge să se bată la duelu.
Toți.
La duelu!
Radu.
Stefane..
Stefan.
De vreme ce femeea ta nu te mai iubesc, pu-temu să-i spunemu totu.. Dar, doamna mea, Radu merge să se bată la duelu căci vrea să moară!

Adela.
Să moară!..
Stefan.
Să moară, dar! pentru ca să rămăneți văduvă, precum doriți.. Haide..
(Radu și Stefan pleacă spre ușă.)
Adela.
Radule!..
Radu.
Adelă!..
Adela.
Radule.. (ei intinde mâna.)
Radu, (și sărută mâna.)
Angerul meu!
Petcu, (in parte).
Aȕi pehlivanu! vroia să moară la duelu, și imi făȕaduisă pe de altă parte că a intră in slujbă.. ca să ajungu senatoru.. vra se ȕică ear își bateă jocu de mine.. Ei! lasu moțpane.. (tare) Ha, ha! d-lui boerul e și duelgiu!. Frumosu!.. da ean intreabă-lu, Adelă, pentru ce vrea să se bată?. pentru ochii tēi, ori pentru ochii altie?
Adela.
Ce vrei să ȕici, t. t.?
Petcu.
Mi-așu pune mâna in focu că d-lui e duelgiu doamnei Rozescu.
Adela.
Adevăratu e, Radule?.. Nu respunȕi?
Petcu.
Nu-i dă curaoa se respundă.
Radu.
Așu putē să mințescu, Adelă... dar nu e obiceiu meu.. E adevăratu.
Petcu.
Aȕi?.. ăncă și are nerușinarea de a mărturisii.
Adela.
A!. domnul meu.. me caescu de slăbiciunea ce am avutu ca să credu pe vȕrul d-tale când m'a incredințatu ca me iubesc...
Stefan.
V'am spusu adevȕrul, doamna mea.. ănsă fatalitatea cere ca Radu să se bată pentru doamna Rozescu, de și nu o iubesc.
Petcu.
Dacă nu o iubesc, nu are decât a nu se duelgiu pentru dēnsa.. Mi se pare că-i bobu numeratu.. Ceară-și pardon de ertăciune de la protivnicul său.
Radu.
Eu! să facu scuse?
Verdulescu.
E pre mare jertfa, Petcule.. unu evghenistu.. cu onoru..
Petcu.
Eaca! și tu te-ai onorlificarisitu? Ama!. Verdulescu onorlificarisitu!
Radu.
Așu face cu mulțămire sacrificiu vieții mele pentru ca să-mi rescumpăru greșalele, dar să-mi sacrificu onorul!. Credu că nici princesa nu ar priimi-o.

Adela.

Și dacă te-ai înșelă, domnul meu?. dacă ți-așu cere insumi acestu sacrificiu?

Radu.

Cum, d-na mea, ați pretinde?

Adela.

Ce se pretindu?. ca să faci pentru mine ceea ce faci pentru d-na Rozescu?. Dar, o pretindu.. Pentru dënşa ai renunțatu la datoriiile d-tale căsetoresci, și pentru mine nu ai renunță la unu duelu.. la unu duelu ce me inspăimântă? Cum vrei să credu in amuru-ți când elu e mai micu decât deșertăciunea d-tale?

Petcu.

Ș'apoi!. cine scie?. poți chiar să fi rănit.. nu-i poate.. Crede-me.. paza bună feresce primejdia rea.. frica păzesce bostănăria.

Radu.

Auțiți doamna mea?. Eată ce ar țice lumea de mine.

Adela.

Și cine ar îndrăzni să se indoească despre curagiul d-tale?. Nu ai datu o sută de doveți?

Petcu.

Și pe de altă parte ear, ce-ți pasă de ceea ce ar țice lumea.. E destul să ai ipolipsul meu și ai prietinelor mei, a lui Kir Kor, a lui Kir Manoli..

Radu.

Vedeți, doamna mea.. așu ajunge de risu... și nedemuu prin urmare de stima d-tale.

Stefan.

Nime n'a ride de tine, Radule.. Oiu duce insumi scuzele tale lui Tazleo, și fi incredințatu că nici n'a zimbl macar.

Petcu.

Cine? Tazleo?. Conte Tazleo!. elu e duelul protivnicu?.. Primejdie!..

Radu.

Cum? Stefane, și tu me indemni să facu scu-se?....

Petcu.

Eaca!. și de ce nu?.. Eu unu așu face fără doar și poate.

Verdulescu, (incot lui Petcu.)

Da bine, măi omule, vrei numai decât să-lu trimiți să se bată?

Petcu.

Eu?. dinprotivă.. ceru ote chipurile să-lu oprescu.. Nu veți?

Stefan.

Hai, Radule.. implinesce dorința femeii tale.. Dă-i această dovadă de iubire.

Radu.

Ah!. ba nu.. nu potu.

Adela.

Asta-i singura cond ție de împăcare între noi..

Radu.

Mai bine să moru de o mic de ori decât să me injosescu.

Petcu.

Ta, ta, ta.. Vorbe.. palavre! faufaronade!

Adela.

Dacă te-ar rugă d-na Rozescu, te-ai supune?. Adio dar pentru totdeauna. (vrea se easă)

Radu.

Adelă!. pentru numele lui Dumnezeu.

Adela.

A! vedu că nu-ai nimicu in sufletu decât o mândrie oarbă.

Stefan.

Radule.. curagiu.. îți giuru că eu in locul tēu așu priini.

Radu.

Ei bine.. scușe unu ca Tazleo!... fie! cum vrei!.. Ești mulțămită, Adelă?

Adela.

Dar, Radule!. sunt fericită.. te ertu, te credu, te iubescu. (se apropie dn Radu ce stă obositu, ți ie capul cu mânăle, și-lu sărută pe frunte) și acum mergi de te bate, mergi!

Radu, (veselu.)

O!. Adelă!. ai unu sufletu nobilu ca a mamei mele!

Adela.

Am sufletu maicei mele.. Radule.

Petcu, (in parte.)

Domne!. adică proaste mai sunt femeile, pe lumea asta!

Radu, (lui Stefan.)

Hai de grabă la Rediu.. să nu ajungemu cei de pe urmă.

Adela.

Scii să maniezi armele? Radule?

Stefan.

Nu aveți grijă, e perfectu și la pistolu și la floretu.

Adela.

Și nu-lu uciți pe bietul conte?

Radu.

Nu; am de gându nunai să-i sgăriiu titlul celu falsu cu virful floretului.. Hai, Stefane..

(Unu tecioru aduce o scrisoare.)

Adela.

Ear o scrisoare?

Radu.

Deschide-o tu singură..

Adela, (deschidndu scrisoarea)

E de la Conte Tazleo.

Radu.

Țeu?

Adela, (cetindu.)

„Scumpul meu Prințu..“

Radu.

E familiaru rezeșul.

Adela.

„Am datu amundoi destule probe de curagiu..“

Radu.

Amundoi!. auți Stefane?

Adela.

„Prin urmare, iini este permisu de a face scușe unu omu care va sci să aprețuească purtarea mea..“

Radu.

O aprețuescu dar, precum merită.

Adela.

„Și nu me indoescu că le veți primi ca unu galantu omu precum sunt incredințatu că consi-derați pe al d-voastre devotatu... Conte de Tazleo..“

Radu.

Ce se potrivește!. galantu omu!. (incet lui Stefanu) ca Hagi Petcu.

Verdulescu.

Vra să țieă, pacea-i incheetă.. (lui Radu) CREDU că de-acum înainte?.

Radu.

O! de-acum înainte, intru pe calea vieții serioase, și pentru ca să facu unu inceputu bunu, am să me apucu de plugărie.. me retragu la moșioara mea.

Petcu.

Cum?.. cum?.. Ear te-ai lăsatu de ecpaeoa ocărnuirei?.. (in parte) să remănu ear afară din Senatorlicu?

Radu.

Domnule, mai bine să faci unu plugaru bunu decât unu biurocratu prostu.

Petcu.

Da bine.. la ce moșie ai să te retragi.. că Movilescii s'au vëndutu la meșatu ađi dimineață.

Radu.

S'a vëndutu.. moșioara mea strămoșească?

Verdulescu.

Ansă am cumpărat'o eu ca să o dau zestre Adelei..

Adela.

O! nănașule cât ești de bunu!.. (ilu sărută) să vii să șeđi cu noi..

Petcu, (in parte.)

Nănașu-i bunu!.. intrigantul!.. să me aratu și eu cu megaloprepic.. (tare) Foarte bine, arhon ginere.. imi place să te vėdu seriosu și liberariu.. Acum mai vii de a casă.. și ne putemu înțelege impreună.. Uru beizade să se hotărească la plugariu.. Aferimu! erai viednicu sa te nasci bogășeru.. Vină să dămu mână. și șeđi ca pân' acum in casa mea.

Radu.

In casa d-tale? Hagi. soarele? ba me eartă. mi-ar fi pre bine și nu meritu..

Petcu.

Da ce? vrei să-mi iei copila? să me lasați cu eu aice?.

Adela.

Oiu veni să te vėdu in toate țielele, tată.. cu nănașul..

Petcu.

De la țară.. șapte poște!.. eu Verdulescu!.. Pe dēnsul ilu luați și pe mine ba? Ah! Toți copii'sunt nerecunoscători!.. bine țiecă tatu-meu..

Verdulescu.

Cumpără și tu o moșie alături cu Movilescii.

Petcu.

Bine țieci.. bună idee.

Verdulescu.

Si te fă plugaru.. in locu de Senatoru.

Petcu.

Dar.. dar.. (in parte) Me facu proprietaru.. ș'apoi membru Consiliului Județanu. și de-acolo. țopu in Senatorlicu.. ca fiul lui Kir Manoli... Crișu eu!

(Fine)

V. Alecsandri.

POESII.

UCIGAȘUL

Multu ai iubitu de așeen
și multu ți s'a erta.

„Ce vė uitați la mine cu fețe spăimântate?
De credeți că-i minciună faptul ingrozitoru
Duceți-ve 'n pădure pe doi gășiți acolo
Uciși, și eu aice sunt ucigașul loru.“

„Pe doi! a mea iubită ș' unu omu străinu cu dēnsa,
Din arma mea unu glonte deodată i-a lovitu,
Elu nu muri îndată. cu mână mea atuncea
De-o peatră ascuțită cu fruntea i-amu sdrobotu.“

„Șbucneă ferbinte s'au șe și rănele deschise
Păreau că strigă groznic spre-unu Deu resbunătoru...
Eu nu simțeam musurare! căci ciue-mi ia a vieței
Intreagă fericire, pe-acel! potu să-lu omoru.“

„Apoi cu ură'n sufletu mă iutorceam spre dēnsa....
Dar căud vedeam pe earbă cum palidă zăceă
C' unu zimbetu tristu și dulce pe mica ei guriță...
Nu știu, ca și unu nouu pe ochi-mi s'asađă.“

„Nu eră vinovată! perfidu eră străinul
Cu ochii rei și negri ca și sufletul seu,
Ea slabă eră numai, căci slabă e femeea!
Și nu poate să simtă amoru, cum ilu simtu eu.“

„Lung me nitam la dēnsa, și țielele trecute
In g'ădul meu atuncea incet e r revineau
Căud me iubei ea încă! căud o iubeam atăta!...
Dar țielele trecute acum unde erau?

„Atunci a lăncă jale, unu doru nespusu, ferbinte,
In pēptul meu deodată selbaticu s'a trezitu
Eu o s ringeam in brațe și o chiamam e nume...
In mintea mea neouă cred am că n'a muritu.“

„Eră spre inserare. și linisce'n pădure,
De unde-atătea șoapte deodată se trezrau?
De unde-atătea glasuri ce mă strigau pe mire
Ș'apoi ear „ucigașe“ in taină mormurau?“

„Și risete grozave... fețe spăimântătoare...
In fug a mele pașuri prin codiu rățăceă
Dar fie care arboru păieă că după mine
Ca brațe inamice crengelile intindeă.“

„Cum am eșitu de-a-colo nu știu, nici căte vreme
Eu am umblatu prin câmpuri de groază amețitu
Vedeam tot răni.. și sänge.. și-o palidă femeie,
Pân ca din visuri gtele aice m'am trezitu.“

„Acum luați-mi viața, luați-mi-o in grabă
Prin chinu cum n'a fostu altul așa amar și greu
Să potu pe ceea lume să fiu ear lăngă dēnsa
Căci ea in raiu trăsese, și'n iadu e locul meu.“

Și chinu grozavu și crâncenu a fostu a lui pedcapsă.
Dar in momentul morții feța-i se lumină
Ca ntr'o gândire săntă, elu mormura in tăină
„Căt amu iubitu o Doamne tu scii și me-i ertă.“

Matilda Cugler.